

НЕОНАТОЛОГІЯ, ХІРУРГІЯ ТА ПЕРИНАТАЛЬНА МЕДИЦИНА

ISSN 2226-1230 (PRINT)
ISSN 2413-4260 (ONLINE)

Щоквартальний медичний науково-практичний журнал
Видається з 2011 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію серія KB №18106-6906 від 2.09.2011 р.
Ідентифікатор медіа R30-02791 (Витяг з Реєстру суб'єктів у сфері медіа-реєстрів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 07.03.2024 № 690)

Засновники: Буковинський державний медичний університет
Всеукраїнська громадська організація «Асоціація неонатологів України»

Відповідно до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії (відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом МОН України від 15 січня 2018 року № 32, зареєстрованого в Мін'юсті України 06 лютого 2018 року за № 148/21600):
- Наказом Міністерства освіти і науки України від 17.03.2020 року № 409, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06.02.2018 року за № 148/21600, видання внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії, Категорія «Б».
- Наказом Міністерства освіти і науки України від 23.08.2023 року № 1035 видання перенесене з Категорії «Б» до Категорії «А».

Журнал включений у каталоги та наукометричні бази: Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського (National Library of Ukraine), «Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа URAN (Open Journal Systems), CrossRef, WorldCat, Google Akademi, Index Copernicus, BASE, DOAJ, Scilit, Scopus, EBSCO.

NEONATOLOGY, SURGERY AND PERINATAL MEDICINE medical scientific journal

Key title: Neonatologîa, hîrurgiã ta perinatal'na medicina (Onl ine)
Abbreviated key title: Neonatol. hîr . perinat. med. (Online)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Бойчук Тарас Миколайович – д.мед.н., професор, професор кафедри гістології, цитології та ембріології Буковинського державного медичного університету, Академік Академії наук вищої школи України, Заслужений діяч науки і техніки України; спеціальність «Патологічна фізіологія» (м.Чернівці, Україна)

ШЕФ-РЕДАКТОР

Знаменська Тетяна Костянтинівна – член-кореспондент НАМН України, д.мед.н., професор, заступник директора з перинатальної медицини ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О. М. Лук'янової НАМН України», Президент Всеукраїнської громадської організації «Асоціація неонатологів України», Заслужений лікар України; спеціальність «Неонатологія» (м. Київ, Україна)

РЕДАКЦІЙНА РАДА

Заступники головного редактора:

Годованець Юлія Дмитрівна – д.мед.н., професор, професор кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету; спеціальність «Неонатологія» (м. Чернівці, Україна)

Юзько Олександр Михайлович – д.мед.н., професор, завідувач кафедри акушерства та гінекології Буковинського державного медичного університету; спеціальність «Акушерство та гінекологія» (м. Чернівці, Україна)

Горбатюк Ольга Михайлівна – д.мед.н., професор, професор кафедри хірургії, ортопедії та травматології Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика; спеціальність «Дитяча хірургія» (м. Київ, Україна)

Наукові консультанти:

Добрянський Д.О. – д.мед.н., професор, професор кафедри педіатрії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; спеціальність «Неонатологія» (м. Львів, Україна)

Гречанина О.Я. – член-кореспондент НАМН України, д.мед.н., професор, директор Українського інституту клінічної генетики ВДНЗ «Харківський державний медичний університет МОЗ України»; спеціальність «Медична генетика» (м. Харків, Україна)

Дронова В.Л. – д.мед.н., професор, перший заступник директора з науково-організаційної роботи ДУ «Інститут педіатрії, акушерства і гінекології імені академіка О. М. Лук'янової НАМН України», керівник відділення оперативної гінекології; спеціальність «Акушерство та гінекологія» (м. Київ, Україна)

Похилько В.І. – д.мед.н., професор, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи, професор кафедри педіатрії №1 з пропедевтикою та неонатологією Полтавського державного медичного університету; спеціальність «Дитяча анестезіологія» (м. Полтава, Україна)

Нечитайло Ю.М. – д.мед.н., професор, завідувач кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету; спеціальність «Педіатрія» (м. Чернівці, Україна)

Македонський І.О. – д.мед.н., професор, директор Медичного центру матері та дитини ім. Руднева, професор кафедри клінічної лабораторної діагностики Дніпропетровського національного університету імені О.Гончара МОН України; спеціальність «Дитяча хірургія» (м. Дніпро, Україна)

Деньга О.В. – д.мед.н., професор, завідувач відділу епідеміології та профілактики основних стоматологічних захворювань, стоматології дитячого віку та ортодонції ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії НАМН України»; спеціальність «Стоматологія» (м. Одеса, Україна)

Владимиров О.А. – д.мед.н., професор, завідувач кафедри реабілітаційної медицини, фізичної терапії і спортивної медицини НУОЗ України імені П.Л.Шупика (м.Київ, Україна)

Давиденко І.С. – д.мед.н., професор, завідувач кафедри патологічної анатомії Буковинського державного медичного університету, дійсний член Міжнародної Академії Патології; спеціальність «Патологічна анатомія» (м.Чернівці, Україна)

Наукові редактори розділів журналу:

Неонатологія – Клименко Т.М., д.мед.н., професор, завідувач кафедри педіатрії №3 та неонатології Харківського національного медичного університету (м. Харків, Україна)

Медична генетика – Горовенко Н.Г., член-кореспондент НАМН України, д.мед.н., професор, завідувач кафедри медичної та лабораторної генетики Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика. (м. Київ, Україна)

Дитяча хірургія – Лосєв О.О., д.мед.н., професор, завідувач кафедри дитячої хірургії Одеського Національного медичного університету (м. Одеса, Україна)

Педіатрія – Сорокман Т.В., д.мед.н., професор, декан медичного факультету №4, професор кафедри педіатрії та медичної генетики Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

Акушерство та гінекологія – Андрієць О.А., д.мед.н., професор, професор кафедри акушерства та гінекології Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна)

Стоматологія – Савічук Н.О., д.мед.н., професор, проректор з наукової роботи, професор кафедри стоматології дитячого віку Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (м.Київ, Україна)

Фізична та реабілітаційна медицина – Поляńska О.С., д.мед.н., професор, професор кафедри внутрішньої медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини Буковинського державного медичного університету (м.Чернівці, Україна)

Патологія – Ткачук С.С., д.мед.н., професор, завідувачка кафедри фізіології ім. Я.Д.Кіршенблата Буковинського державного медичного університету (м.Чернівці, Україна)

Відповідальний редактор журналу «Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина»

Бабінцева А.Г. – д.мед.н., професор, професор кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна)

Відповідальний редактор електронної версії журналу в системі Open Journal Systems (OJS):

Годованець О.С. – к.мед.н., доцент, доцент кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

НЕОНАТОЛОГІЯ:

Амбалаванан Н. (м. Бірмінгем, США)
Батман Ю.А. (м. Київ, Україна)
Воробйова О.В. (м. Київ, Україна)
Дессі А. (м. Кальярі, Італія)
Ковальова О.М. (м. Полтава, Україна)
Куріліна Т.В. (м. Київ, Україна)
Куртяну А.М. (м. Кишинів, Молдова)
Мавропуло Т.К. (м. Дніпро, Україна)
Мазманян П.А. (м. Єреван, Вірменія)
Павлишин Г.А. (м. Тернопіль, Україна)
Полін Р. (м. Нью-Йорк, США)
Похилько В.І. (м. Полтава, Україна)
Редько І.І. (м. Запоріжжя, Україна)
Рейтерер Ф. (м. Грац, Австрія)
Ріга О.О. (м. Харків, Україна)
Кісельова М.М. (м. Львів, Україна)
Нікуліна Л.І. (м. Київ, Україна)
Шунько Є.С. (м. Київ, Україна)
Яблонь О.С. (м. Вінниця, Україна)

ДИТЯЧА ХІРУРГІЯ:

Бабуч С.І. (м. Кишинів, Молдова)
Боднар О.Б. (м. Чернівці, Україна)
Бензар І.М. (м. Київ, Україна)
Власов О.О. (м. Дніпро, Україна)
Гулієв Ч.Б. (м. Баку, Азербайджан)
Дмитряков В.О. (м. Запоріжжя, Україна)
Коноплицький В.С. (м. Вінниця, Україна)
Левницька С.А. (м. Чернівці, Україна)
Мельниченко М.Г. (м. Одеса, Україна)
Микиєв К.М. (м. Бишкек, Киргизстан)
Наконечний А.Й. (м. Львів, Україна)
Пругула В.П. (м. Київ, Україна)
Руденко О.Є. (м. Київ, Україна)
Савицька Е. (м. Варшава, Польща)
Сокольник С.О. (м. Чернівці, Україна)
Спатару Р.І. (м. Бухарест, Румунія)
Фофанов О.Д. (м. Івано-Франківськ, Україна)
Хамраєв А.Ж. (м. Ташкент, Узбекистан)

АКУШЕРСТВО ТА ГІНЕКОЛОГІЯ:

Абрамян Р.А. (м. Єреван, Вірменія)
Багірова Х.Ф. (м. Баку, Азербайджан)
Бойчук А.В. (м. Тернопіль, Україна)
Геряк С.М. (м. Тернопіль, Україна)
Гнатко О.П. (м. Київ, Україна)
Громова А.М. (м. Полтава, Україна)
Дубоссарська З.М. (м. Дніпро, Україна)
Каліновська І.В. (м. Чернівці, Україна)
Кравченко О.В. (м. Чернівці, Україна)
Лазуренко В.В. (м. Харків, Україна)
Ліхачов В.К. (м. Полтава, Україна)
Макачук О.М. (м. Івано-Франківськ, Україна)
Маркін Л.Б. (м. Львів, Україна)
Назаренко Л.Г. (м. Харків, Україна)
Лонгфорд Н.Т. (м. Лондон, Великобританія)
Окоєв Г.Г. (м. Єреван, Вірменія)
Пирогова В.І. (м. Львів, Україна)
Потапов В.О. (м. Дніпро, Україна)
Резніченко Г.І. (м. Запоріжжя, Україна)
Щербина М.О. (м. Харків, Україна)

ПЕДІАТРІЯ:

Аряєв М.Л. (м. Одеса, Україна)
Безрук В.В. (м. Чернівці, Україна)
Бойченко А.Д. (м. Харків, Україна)
Боконбаєва С.Д. (м. Бишкек, Киргизія)
Вакуленко Л.І. (м. Дніпро, Україна)
Гончарь М.О. (м. Харків, Україна)
Денисова М.Ф. (м. Київ, Україна)
Іванько О.Г. (м. Запоріжжя, Україна)
Квашніна Л.В. (м. Київ, Україна)
Ковтюк Н.І. (м. Чернівці, Україна)
Котова Н.В. (м. Одеса, Україна)
Кирилова Л.Г. (м. Київ, Україна)
Кривопустов С.П. (м. Київ, Україна)
Крючко Т.О. (м. Полтава, Україна)

Марушко Т.В. (м. Київ, Україна)
Починок Т.В. (м. Київ, Україна)
Ралі І.І. (м. Кишинів, Молдова)
Сенаторова Г.С. (м. Харків, Україна)
Сміян І.С. (м. Тернопіль, Україна)
Сокольник С.В. (м. Чернівці, Україна)
Токарчук Н.І. (м. Вінниця, Україна)
Шадрін О.Г. (м. Київ, Україна)
Ященко Ю.Б. (м. Київ, Україна)

МЕДИЧНА ГЕНЕТИКА:

Веропотвелян М.П. (м. Кривий Ріг, Україна)
Галаган В.Д. (м. Київ, Україна)
Гнатейко О.З. (м. Львів, Україна)
Ластівка І.В. (м. Чернівці, Україна)

СТОМАТОЛОГІЯ:

Бамбуляк А.В. (м. Чернівці, Україна)
Годованець О.І. (м. Чернівці, Україна)
Кузник Н.Б. (м. Чернівці, Україна)
Мірчук Б.М. (м. Львів, Україна)
Райлян С.К. (м. Кишинів, Молдова)

ФІЗИЧНА ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНА МЕДИЦИНА:

Дорофєєва О.Є. (м. Київ, Україна)
Єжова О.О. (м. Суми, Україна)
Неханевич О.В. (м. Дніпро, Україна)
Романчук О.П. (м. Одеса, Україна)

ПАТОЛОГІЯ:

Заморський І.І. (м. Чернівці, Україна)
Зяблицев С.В. (м. Київ, Україна)
Проняєв Д.В. (м. Чернівці, Україна)
Роговий Ю.Є. (м. Чернівці, Україна)
Ситнікова В.О. (м. Одеса, Україна)
Слободян О.М. (м. Чернівці, Україна)
Степаненко О.Ю. (м. Харків, Україна)
Цигикало О.В. (м. Чернівці, Україна)
Марковський В.Д. (м. Харків, Україна)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet рішенням Вченої ради

Буковинського державного медичного університету

Протокол №14 від 23 травня 2024 року

НАУКОВА РЕДАКЦІЯ ЖУРНАЛУ

Редакційно-видавничий відділ

Буковинського державного медичного університету МОЗ України

Адреса: 58002, Чернівці, площа Театральна, 2

Код ЄДРПОУ 02010971

Керівник відділу - Волошенюк Ірина Олексіївна

Контактний телефон: +38 (0372) 52-39-63

e-mail: print@bsmu.edu.ua

ВИДАВЕЦЬ

ТОВ «Редакція журналу «Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина»

Адреса: 04053, м. Київ, пров. Бехтерівський, 4Б, оф. 47

Код ЄДРПОУ 42656224

Директор видавництва - Кушнір Віталій Миколайович

Контактні телефони: +380673270800

e-mail: v.kushnir1111@gmail.com

Передплатний індекс: 89773.

Адреса для листування: Буковинський державний медичний університет МОЗ України, Театральна площа, 2, м. Чернівці, 58002, Україна. Заступнику головного редактора журналу "Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина" професору Годованець Юлії Дмитрівні.

Контактний телефон: +38(050)6189959

e-mail: neonatology@bsmu.edu.ua

Офіційний web-сайт журналу: <http://neonatology.bsmu.edu.ua/>

(Українська науково-освітня телекомунікаційна мережа "URAN", проект «Наукова періодика України, в рамках некомерційного проекту PublicKnowledge Project

Електронна версія журналу представлена:

Національна бібліотека ім. В.І.Вернадського (м. Київ, Україна), Наукова періодика України, №347,

web-сайт: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>

Буковинський державний медичний університет МОЗ України (м. Чернівці, Україна),

web-сайт: http://www.bsmu.edu.ua/uk/science/scientific_mags_bsmu/neonatal

Журнал розсилається згідно Державного реєстру у провідні бібліотеки,

державні установи та вищі медичні навчальні заклади України.

Публікаційна етика журналу відповідає положенням «Єдині вимоги до рукописів, що представляються в біомедичні журнали, підготовки та редагування біомедичних публікацій» Міжнародного Комітету Редакторів Медичних Журналів (International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE) <http://www.icmje.org/>)

Редакція журналу підтримує міжнародні принципи наукових публікацій згідно рекомендацій Комітету з етики публікацій (COPE), Довіднику журналів відкритого доступу (DOAJ), Асоціації наукових видавців відкритого доступу (OASPA) та Всесвітньої асоціації медичних редакторів (WAME)

**В. Безрук¹, І. Семань-Мінько¹,
І. Шкробанець², Т. Булик¹, Л. Ринжук¹,
М. Гресько¹, Н. Васильєва¹, М. Веля**

Буковинський державний медичний університет¹
(м. Чернівці, Україна),
Національна академія медичних наук України²
(м. Київ, Україна)

Резюме

Грудне вигодовування – єдиний природний спосіб забезпечити немовля поживними речовинами, необхідними для його здорового розвитку. Практично всі матері можуть годувати немовлят грудьми, якщо вони отримують підтримку від родини, системи охорони здоров'я та суспільства.

У міжнародному та вітчизняному законодавстві здійснення збройної агресії проти суверенної країни пов'язано з терміном «війна». Війни завжди ототожнюються з фізичною загрозою життю та психоемоційним стресом. Стресовий стан виникає навіть у немовлят, головним чинником якого є психоемоційний стан матері.

У статті аналізуються як позитивні моменти впливу грудного вигодовування на організм немовляти, так і механізми впливу психоемоційного стресу, пов'язаного з військовими діями у взаємодії пари «мати – дитина». Мета дослідження полягає у опрацюванні існуючих настанов, рекомендацій та алгоритмів дій, спрямованих на підтримку грудного вигодовування в умовах надзвичайних ситуацій для родини, системи охорони здоров'я та суспільства із наступним узагальненням та представленням методології менеджменту у напрямках взаємодії задіяних інституцій щодо підтримки грудного вигодовування в умовах війни. Проведення подальших досліджень із напрацюванням ефективних стратегій для підтримки пари «мати – дитина» у контексті забезпечення існування в умовах військової агресії, є актуальною проблемою для системи охорони здоров'я в Україні.

Наукове дослідження виконане в межах наукової тематики кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету та НДР на тему «Хронобіологічні й адаптаційні аспекти та особливості вегетативної регуляції при патологічних станах у дітей різних вікових груп». Державний реєстраційний номер: 0122U002245, термін виконання: 01.01.2022-31.12.2026 рр.

Ключові слова: новонароджені; грудне вигодовування; породілля; пара «мати – дитина»; психоемоційний стрес; медична допомога; війна; внутрішньо переміщені особи.

Вступ

Грудне вигодовування (ГВ) – єдиний природний спосіб вигодовування немовлят. Практично всі матері можуть годувати немовлят грудьми, якщо вони отримують підтримку від родини, системи охорони здоров'я та суспільства [1, 2].

У міжнародному та вітчизняному законодавстві здійснення збройної агресії проти суверенної країни пов'язано з терміном «війна» [3, 4, 5]. Війни завжди ототожнюються із загрозою фізичного існування та психоемоційним стресом. Стресовий стан виникає навіть у немовлят, головним чинником якого є психоемоційний стан матері [6, 7, 8, 9].

Мета. Аналіз існуючих настанов, рекомендацій та алгоритмів дій, спрямованих на підтримку грудного вигодовування в умовах надзвичайних ситуацій для немовляти та матері-годувальниці – пари «мати – дитина», родини, системи охорони здоров'я і суспільства із наступним узагальненням та представленням методології менеджменту у напрямках взаємодії задіяних інституцій щодо підтримки грудного вигодовування в умовах війни.

Матеріал та методи дослідження

Дослідження виконане в межах наукової тематики кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету та НДР

на тему: «Хронобіологічні й адаптаційні аспекти та особливості вегетативної регуляції при патологічних станах у дітей різних вікових груп», Державний реєстраційний номер: 0122U002245, термін виконання: 01.01.2022-31.12.2026 рр.

Згідно мети дослідження використовувались наступні методи: бібліосемантичний, системного підходу, описового моделювання.

Невирішені питання.

В ході постановки мети дослідження ми звернули увагу на низку невирішених питань:

1. Недостатньо досліджень щодо комплексної оцінки дієвості існуючих настанов, рекомендацій та алгоритмів дій, які було розроблено у мирний час або для їх запровадження під час надзвичайних ситуацій, спрямованих на підтримку ГВ в умовах військових дій.

2. Масштаб та контекстуальність досліджень. На сьогоднішній день недостатньо досліджень, які б враховували багатofакторність (безпековий, соціальний, економічний, демографічний та інші компоненти) впливу стресу, пов'язаного з військовими діями на взаємодію в парі «мати – дитина».

3. Лонгітудинальність досліджень. З об'єктивних причин немає досліджень, у яких описано довготривалі наслідки пережитого стресу (війни) для дитини в Україні у подальшому житті. Започаткування таких лонгітудинальних спостережень допоможуть краще розуміти вплив стресу, пов'язаного з військовими діями, на розвиток дитини.

Врахування цієї низки невирішених питань у проведенні подальших досліджень, із напрацюванням ефективних стратегій щодо підтримки пари «мати – дитина», у контексті забезпечення існування, в умовах військової агресії, є актуальною проблемою для системи охорони здоров'я в Україні.

Результати дослідження та їх обговорення

Грудне вигодовування (ГВ) – єдина фізіологічна форма харчування людини та одна із найдавніших і найкорисніших практик в історії людства [1, 2, 10, 11, 12, 13].

ГВ чинить унікальний позитивний вплив на здоров'я дитини та організм матері-годувальниці [2, 10-13, 15]. Дія ГВ на організм немовляти є багатовекторною: нутритивне забезпечення [2, 13]; біологічна підтримка та захист [1, 2, 12, 14]; психоемоційна взаємодія із матір'ю-годувальницею – формування пари «мати – дитина» [10, 14].

Формування пари «мати – дитина» розпочинається задовго до народження дитини, але саме «колесо грудного вигодовування» (рис. 1) є визначальним моментом у активній стадії психоемоційної взаємодії дитини та її матері [1, 11, 16].

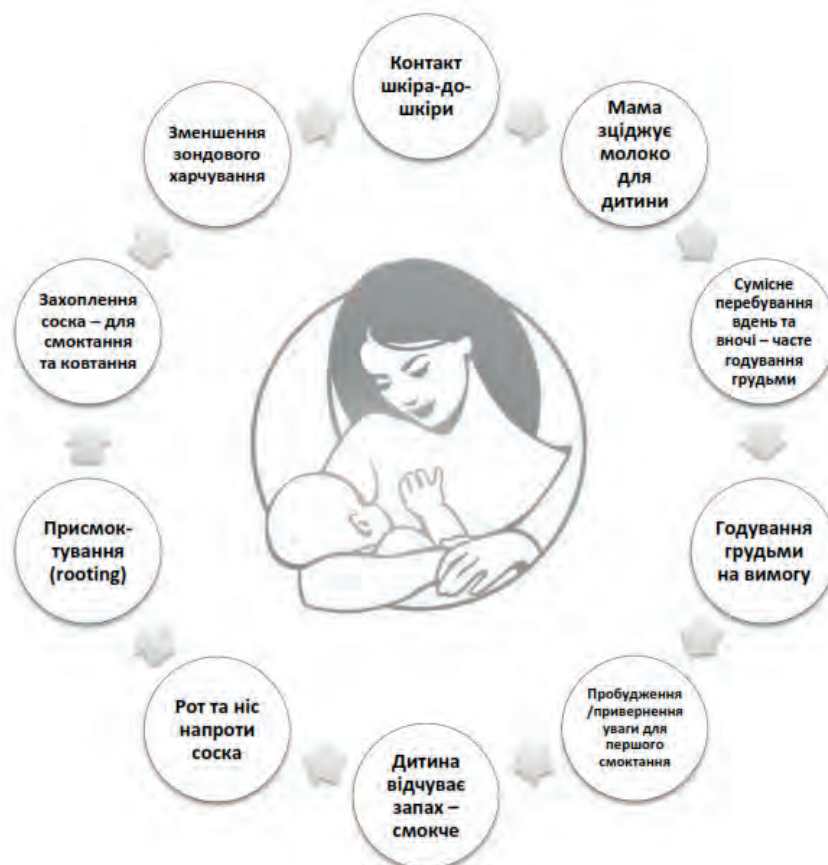

Рис. 1 Колесо грудного вигодовування в парі «мати-дитина» (власна ілюстрація)

Акцентування на проблемі поширеності ГВ та заходів щодо його підтримки світовими медичними та гуманітарними інституціями розпочалися з кінця 80-х років минулого сторіччя; запровадження настанов ВООЗ та ЮНІСЕФ щодо підтримки ГВ [1, 17], спільного перебування матері та дитини у пологовому будинку та імплементація у роботу закладів охорони здоров'я ініціативи «Лікарня дружня до дитини» – (ВФНІ) [18] позитивно вплинули на збільшення поширеності використання ГВ для вигодовування дітей [2, 13].

Спираючись на офіційні статистичні дані, результати досліджень [19-23] та власний досвід щодо взаємозв'язків у парі «мати-дитина», підтримки ГВ та аналізу основних труднощів, з якими стикаються матері-годувальниці, слід зазначити: організація раціонального догляду за дитиною мала чіткі корелятивні зв'язки із соціальними показниками в мікросоціальному оточенні дитини: спостерігалися позитивні кореляційні зв'язки адекватного догляду за дитиною із рівнем освіти матері ($r = 0,62$; $p < 0,05$) та батька ($r = 0,63$; $p < 0,05$), мате-

ріальним статком у родині ($r = 0,50$; $p < 0,05$) [24, 25]; затримка розвитку дрібної моторики вірогідно корелювала з низкими показниками маси тіла ($r = -0,64$; $p < 0,01$), зі зниженням ДТ ($r = -0,52$; $p < 0,01$) та зі зменшенням ОГ ($r = -0,54$; $p < 0,01$); подібні дані отримані при кореляції між запізненням у формуванні грубої моторики та масою тіла ($r = -0,51$; $p < 0,05$), ДТ ($r = -0,62$; $p < 0,01$) та ОГ ($r = -0,65$; $p < 0,01$) у обстежених дітей [25, 26].

Сон дитини є природним компонентом її фізіологічної діяльності, що забезпечує дозрівання дитини: діяльності нервової системи, фізичного росту та розвитку, метаболізму, тощо [24], а саме: позитивні кореляційні зв'язки між тривалістю сну та гестаційним віком та масою тіла при народженні (відповідно $r = 0,40$ та $r = 0,44$; $p < 0,05$); відсутність тривалого монофазного сну та гальмування психомоторного розвитку дітей – негативні кореляції були встановлені між тривалістю нічного сну та віком, у якому дитина стоїть самостійно ($r = -0,76$; $p < 0,05$), ходить ($r = -0,91$; $p < 0,05$), формуванням моторної мови у вигляді лопотання ($r = -0,40$; $p < 0,05$) та модульованого

лепету ($r = -0,72$; $p < 0,05$); розуміння важливості тривалого нічного сну пов'язувалося з рівнем освіти батьків – матері ($r = 0,51$; $p < 0,05$), батька ($r = 0,43$; $p < 0,05$) [26, 27].

Взаємозв'язки у парі «мати-дитина» виявлялися у тісній кореляції між сном дитини та сном матері-годувальниці ($r = 0,76$; $p < 0,05$); неспокійна обстановка в родині корелювала з підвищеною збудливістю дитини ($r = 0,61$; $p < 0,01$); вживання матір'ю алкогольних напоїв – з підвищеною збудливістю у дітей ($r = 0,51$; $p < 0,05$) та більш пізнім початком ходи дитиною ($r = -0,58$; $p < 0,001$) та її мовної активності ($r = 0,72$; $p < 0,001$). Наявність перинатальної патології корелювало з відставанням у розвитку мовлення у обстежених дітей ($r = 0,72$; $p < 0,001$) та призводило до затримки у процесах соціалізації дитини ($r = 0,64$; $p < 0,01$) [26, 27].

Підсумовуючи результати бібліосемантичного аналізу можна стверджувати, що медико-соціальні та організаційні чинники макро- та мікросередовища пари «мати-дитина» є складовою в комплексі причин, що мали вплив на зниження тривалості ГВ, навіть у мирний час [19-23, 24-27], а психоемоційна взаємодія в парі «мати-дитина» – доволі

чутливий процес, який може призводити до непередбачуваних (стресових) подій, особливо коли мова йде про гострі стресові реакції, пов'язані з військовими діями [7-9, 28].

Аналізуючи існуючі настанови, рекомендації та алгоритми дій [29, 30, 31, 32, 33], які було розроблено у мирний час або для їх запровадження під час надзвичайних ситуацій, спрямованих на підтримку ГВ, слід констатувати, що основними їх недоліками є «короткочасність» – запровадження під час надзвичайних ситуацій та не врахування тривалості негативної дії війни [28] на пару «мати-дитина», як багатофакторного процесу, що містить безпековий (безпосередня загроза життю і як наслідок – внутрішньо переміщені особи (ВПО) [34, 35] або біженці), медико-соціальний (руйнування стандартних маршрутів у наданні медичної допомоги та соціальна незахищеність) [6-9, 28], демографічний [36, 37], економічний [38, 39] та інший впливи.

Узагальнюючи вище зазначене та відповідно до поставленої мети дослідження нами пропонується методологія формування підтримки ГВ в умовах війни (рис. 2).

Рис. 2. Методологія формування підтримки ГВ в умовах війни (власна ілюстрація)

Дискусія

Медико-соціальні та організаційні чинники у мирний час були вагомою складовою в комплексі причин, що сприяли зниженню тривалості ГВ. Стресові реакції у парі «мати-дитина», пов'язані з військовими діями, виступають додатковим тригером, який впливає на тривалість раціонального вигодовування немовлят.

Запропонована методологія формування підтримки ГВ в умовах війни базується на адаптації існуючих міжнародних та вітчизняних настанов, рекомендацій та алгоритмів дій, спрямованих на підтримку ГВ в умовах війни для не-

мовляти та матері-годувальниці – пара «мати – дитина», родини, вітчизняної системи охорони здоров'я із залученням до співпраці у цьому процесі різних інституцій.

Механізми та форми підтримки ГВ в умовах війни слід доповнювати результатами інших досліджень, які будуть враховувати багатофакторність (безпековий, соціальний, економічний, демографічний та інші компоненти) впливу стресу, пов'язаного з військовими діями на взаємодію в парі «мати – дитина». Започаткування лонгітудінальних спостережень стануть доказовою базою для

розробки ефективних вітчизняних стратегій щодо підтримки пари «мати – дитина» в умовах військової агресії.

Висновок

В історії людства військові конфлікти – це завжди жахливі глобальні наслідки та страждання, від яких потерпає у першу чергу цивільне населення. Цілком зрозуміло, що найбільш вразливими в умовах війни є вагітні, породіллі та немовлята – пара «мати – дитина».

ГВ в умовах військового конфлікту є єдиним природним способом вигодовування немовлят.

Література:

1. World Health Organization. Breastfeeding. WHO[Internet]. [cited 2024 Mar 26]. Available from: <http://www.who.int/topics/breastfeeding/en/>
2. World Health Organization. Exclusive breastfeeding for optimal growth, development and health of infants. eLENA[Internet]. 2023[update 2023 Aug 9; cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://www.who.int/tools/elena/interventions/exclusive-breastfeeding>
3. Закон про оборону України. Відомості Верховної Ради України від 1992р. № 9, ст. 106 [Інтернет]. 1992[оновлено 2024 Кві 4; цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>
4. Рада національної безпеки і оборони України. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України». Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015 [Інтернет]. 2015[цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
5. Закон про національну безпеку України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України від 2018р. № 31, ст. 241 [Інтернет]. 2018[оновлено 2023 Бер 31; цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Лобко ММ, Семененко ВМ, Фучко АЙ. Деякі аспекти правового режиму воєнного стану в Україні: порядок введення та припинення дії. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського[Інтернет]. 2019[цитовано 2024 Бер 26];2:6-13. Доступно: <http://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/194471/194599>
7. Підчасов ЄВ, Чепелева НІ. Стресові стани дитини під час війни. В: Матеріали Міжнародного психологічного форуму Особистість, Суспільство, Війна[Інтернет]; 2022 Кві 15; Харків. Харків: ХНУВС; 2022[цитовано 2024 Бер 26], с. 93-5. Доступно: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7bdfb52e-2b59-4fe5-a698-d68202761fd8/content>
8. Недоступ ІС, Ган РЗ, Кочерга ЗР, Лотовська ТВ, Глов'як ВГ, Федішин ЛЛ, та ін. Стрес у дітей внутрішньо переміщених осіб і шляхи його подолання (огляд літератури). Art of Medicine. 2023;4:223-9. doi: <https://doi.org/10.21802/artm.2023.4.28.223>
9. Борщ КК. Особливості прояву стресу серед дітей в умовах війни. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Психологія. 2023[цитовано 2024 Бер 26];1:47-51. doi: [10.32782/psy-visnyk/2023.1.9](https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.1.9)
10. Turck D, Vidailhet M, Bocquet A, Bresson JL, Briand A, Chouraqui JP, et al. Breastfeeding: health benefits for child and mother. Arch Pediatr. 2013[cited 2024 Mar 26];20(2): S29-48. doi: [10.1016/S0929-693X\(13\)72251-6](https://doi.org/10.1016/S0929-693X(13)72251-6)
11. Westerfield KL, Koenig K, Oh R. Breastfeeding: Common Questions and Answers. Am Fam Physician. 2018[cited 2024 Mar 26];98(6):368-73.
12. Santiago-Cruz RM, Alvarado-de Luzuriaga E, Monroy-Azuara MG, Arciga-Vázquez GS, Cano-Vázquez EN, Cruz-Apanco U, et al. Breastfeeding and infant feeding in the first level of attention. Rev Med Inst Mex Seguro Soc. 2019[cited 2024 Mar 26];57(6):387-94.
13. Infant and young child feeding. World Health Organization[Internet]. 2023[cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/infant-and-young-child-feeding>
14. Jiang X, Jiang H, Shan SS, Huang R. Breastfeeding experience of postnatal mothers separated from preterm infants after discharge: a phenomenology qualitative approach. BMC Pregnancy Childbirth[Internet]. 2024[cited 2024 Mar 26];24(1):28. Available from: <https://bmcpregnancychildbirth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12884-023-06230-z> doi: [10.1186/s12884-023-06230-z](https://doi.org/10.1186/s12884-023-06230-z)
15. Hu X, Xiong D, Luo M, Ling C, Liu X, Yang K, et al. Retrospective analysis on the efficacy of epidural labor analgesia on early breast feeding after vaginal delivery. BMC Anesthesiol[Internet]. 2023[cited 2024 Mar 26];23(1):413. Available from: <https://bmcanesthesiol.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12871-023-02373-w> doi: [10.1186/s12871-023-02373-w](https://doi.org/10.1186/s12871-023-02373-w)
16. Geiger I, Kostenzer J, Matthäus V, on behalf of the ESCNH Chair Committee, Mader S, Zimmermann LJI. Reassessing and Extending the European Standards of Care for Newborn Health: How to Keep Reference Standards in Line with Current Evidence. Children[Internet]. 2024[update 2024 May 28; cited 2024 May 29];11(6):653. doi: [10.3390/children11060653](https://doi.org/10.3390/children11060653)
17. World Health Organization and United Nations Children's Fund. Baby-friendly hospital initiative. Revised, updated and expanded for integrated care. Section 1 Background and implementation. Geneva: WHO, 2009[cited 2024 Mar 26]. 80p. Available from: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43593/9789241594967_eng.pdf?sequence=1
18. World Health Organization. Implementation of the Baby-friendly Hospital Initiative eLENA[Internet]. 2013[cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://www.who.int/tools/elena/bbc/implementation-bfhi>
19. Квіташвілі О, редактор. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2014 рік. Київ: УІСД МОЗ України; 2015. 460 с.
20. Шафранський ВВ, редактор. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015рік. Київ; 2016. 452 с.
21. Мельник ПС, Слабкий ГО, Дзюба ОМ, Чепелевська ЛА, Кудренко МВ, редактори. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік. Київ: МОЗ України; 2017. 516с.
22. Мельник ПС, Слабкий ГО, та ін. редактори. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2017 рік. Київ: Медінформ; 2018. 458с.
23. Антипкін ЮГ, Волосовець ОП, Майданник ВГ, Березенко ВС, Моїсєнко РО, Виговська ОВ, та ін. Стан здоров'я дитячого населення – майбутнє країни (частина 1). Здоров'я дитини[Інтернет]. 2018[цитовано 2024 Бер 26];13(1):1-11. Доступно: <https://childhealth.zaslavsky.com.ua/index.php/journal/article/view/1130/1369> doi: [10.22141/2224-0551.13.1.2018.127059](https://doi.org/10.22141/2224-0551.13.1.2018.127059)

Розробка ефективних стратегій щодо підтримки пари «мати – дитина» в умовах військової агресії, підтримки ГВ є актуальною проблемою для системи охорони здоров'я в Україні.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела фінансування. Стаття опублікована без фінансової підтримки.

24. Семань-Мінько ІС, Нечитайло ЮМ, Буряк ОГ. Сучасні тенденції грудного вигодовування немовлят та особливості взаємодії пари «мати – дитина». Здоров'я дитини [Інтернет]. 2013 [цитовано 2024 Бер 26]; 3:96-100. Доступно: <https://childshealth.zaslavsky.com.ua/index.php/journal/article/view/191/191>
25. Нечитайло ЮМ, Семань-Мінько ІС, Буряк ОГ. Сучасні особливості грудного вигодовування дітей першого року життя та догляда за ними. Буковинський медичний вісник. 2013;17(2):97-101. doi: 10.24061/2413-0737.XVII.2.66.2013.75
26. Семань-Мінько ІС, Буряк ОГ, Нечитайло ЮД. Особливості фізичного розвитку немовлят при грудному вигодовуванні у сучасних умовах. Актуальні питання педіатрії, акушерства та гінекології. 2013;2:40-2.
27. Семань-Мінько ІС, Буряк ОГ, Шкробанець ІД, Нечитайло ЮД. Особливості психомоторного розвитку немовлят при грудному вигодовуванні у сучасних умовах. Одеський медичний журнал. 2013;5:55-8.
28. Знаменська Т, Зброжик Є, Воробйова О, Нікуліна Л, Голота Т. Вплив психоемоційного стресу у вагітних та породіль на стан новонароджених під час військової агресії. Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. 2023;13(4):5-11. doi: 10.24061/2413-4260.XIII.4.50.2023.1
29. Methodology for monitoring progress towards the global nutrition targets for 2025. Technical report by the WHO-UNICEF Technical Expert Advisory Group on Nutrition Monitoring (TEAM) [Internet]. WHO; 2017 [cited 2024 March 26]. 26p. Available from: <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2023/05/WHO-UNICEF-Method-progress-to-nutr-targets-EN.pdf>
30. IFE Core Group. Model joint statement on IFE [Internet]. 2017 [update 2023 Sep 21; cited 2024 March 26]. Available from: <https://www.enonline.net/modelifejointstatement>
31. Infant feeding in disasters and emergencies. Breastfeeding and Other Options. AAP [Internet]. 2020 [cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://publications.aap.org/DocumentLibrary/Solutions/PCO/FormsTools/disasterfactsheet.pdf>
32. Infant and Young Child Feeding in Emergencies (IYCF-E) Toolkit: Rapid start-up for emergency nutrition personnel [Internet]. 2017 [update 2022 Jul; cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/infant-and-young-child-feeding-emergencies-iycf-e-toolkit-rapid-start-emergency-nutrition/>
33. IFE Core Group Meeting Report 2023 [Internet]. 2024 [cited 2024 Mar 26]. Available from: <https://www.enonline.net/ife-core-group-meeting-report-2023>
34. Кабінет Міністрів України. Про облік внутрішньо переміщених осіб. Постанова від 01 жовтня 2014 року № 509 [Інтернет]. Київ; 2014 [оновлено 2023 Лис 24; цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>
35. Закон про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Відомості Верховної Ради України від 2015 року № 1 ст. 1 [Інтернет]. Київ; 2015 [оновлено 2023 Гру 30; цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
36. Прищепя Я, Матвіїшина Г. Як через війну скоротилось населення України та що з цим робити: розповідає експерт. Суспільне. Новини [Інтернет]. 2023 Січ 8 [цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://suspihne.media/354672-ak-cerez-vijnu-skorotilos-naselenna-ukraini-ta-so-z-cim-robiti-rozpovidaie-ekspert/>
37. В Інституті демографії оцінили, як скоротилася чисельність населення України за два роки війни. Слово і діло. Аналітичний портал [Інтернет]. 2024 Лют 26 [цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: <https://www.slovoidilo.ua/2024/02/26/novyna/suspilstvo/instytutu-demografii-oczinily-yak-skorotylasya-chyselnist-naselennya-ukrayiny-dva-roky-vijny>
38. Погарська О. Економіка України в умовах війни [слайди Power Point]. Національний банк України; 1 червня 2023 року. Доступно: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4
39. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. LB.ua Дорослий погляд на світ [Інтернет]. 2023 Бер 31 [цитовано 2024 Бер 26]. Доступно: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html

MANAGEMENT OF BREASTFEEDING SUPPORT IN THE CONDITIONS OF WAR

V. Bezruk¹, I. Seman-Minko¹, I. Shkrobanets², T. Bulyk¹, L. Rynzhuk¹, M. Hresko¹, N. Vasylieva¹, M. Velia¹

Bukovinian State Medical University¹

(Chernivtsi, Ukraine),

National Academy of Medical Sciences of Ukraine²

(Kiev, Ukraine)

Summary.

Breastfeeding is the only natural way to provide a baby with the nutrients essential for healthy growth and development. Virtually all mothers can breastfeed their babies if they receive support from their families, the health care system, and society.

In international and domestic law, armed aggression against a sovereign country is associated with the term «war». Wars are always equated with physical threat and psycho-emotional stress. A state of stress occurs even in babies, the main factor of which is the psycho-emotional state of their mothers.

The article analyzes both the positive effects of breastfeeding on the infant's organism and the mechanisms of psycho-emotional stress associated with military events in the interaction of the «mother-child» pair. The objective of the research is to develop existing guidelines, recommendations and the algorithm of actions aimed at supporting breastfeeding in emergencies for the family, health system and society, followed by generalization and presentation of the management methodology involving institutions in the areas of cooperation considering the support of breastfeeding in conditions of war. Conducting further studies with the development of effective strategies to support the «mother-child» pair in the context of ensuring existence, in conditions of military aggression, is an urgent issue for the health care system in Ukraine.

The scientific researches were carried out within the framework of the Department of Pediatrics, Neonatology and Perinatal Medicine of the Bukovinian State Medical University. The research topics included: Research project on «Chronobiological and adaptive aspects and features of autonomic regulation in pathological conditions in children of different age groups». State registration number: 0122U002245, duration: 01.01.2022-31.12.2026.

Key words: Newborns; Breastfeeding; Childbirth; Mother-child pair; Psycho-emotional stress; Medical care; War; Internally Displaced Persons.

Контактна інформація:

Безрук Володимир Володимирович – доктор медичних наук, професор, професор кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: bezruk@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8366-9572>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/B-8621-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57195352056>

Семань-Мінько Інна Степанівна – асистентка закладу вищої освіти кафедри педіатрії, неонатології та перинатальної медицини Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: seman-minko@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4285-1684>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/HSF-3747-2023>

Шкробанець Ігор Дмитрович – доктор медичних наук, професор, начальник лікувально-організаційного управління Національної академії медичних наук України (м. Київ, Україна).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2778-2463>

Булик Тетяна Сергіївна – кандидатка медичних наук, доцент, доцентка кафедри акушерства та гінекології Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: bulyk.t@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3721-8738>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8014-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202746061>

Ринжук Лариса Василівна – кандидатка медичних наук, доцент, доцентка кафедри акушерства та гінекології Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: doctor140101@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0516-5165>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8018-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202627617>

Греско Марина Дмитрівна – кандидатка медичних наук, доцент, доцентка кафедри акушерства та гінекології Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: maryna.gresko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9010-1574>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8124-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57313850900>

Васильєва Наталія Володимирівна – кандидатка медичних наук, доцент, доцентка кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: vasylyjeva.nataliia@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6269-906X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/C-1108-2017>

Веля Марія Іванівна – кандидатка фармацевтичних наук, асистентка закладу вищої освіти кафедри фармації Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці, Україна).

e-mail: mariavel2308@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2241-3730>

Researcher ID: <https://www.researchgate.net/profile/Maria-Vela-26>

Scopus Author ID: <http://www.scopus.com/inward/authorDetails.uri?authorId=57224579831>

Contact Information:

Volodymyr Bezruk – Doctor of Medicine, PhD, MD, Professor, Professor Department of Pediatrics, Neonatology and Perinatal Medicine, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: bezruk@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8366-9572>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/B-8621-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57195352056>

Inna Seman-Minko – Assistant of the Department of Pediatrics, Neonatology and Perinatal Medicine, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: seman-minko@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4285-1684>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/HSF-3747-2023>

Igor Shkrobanets – Doctor of Medicine, PhD, MD, Professor, Head of the Department of Medical and Organizational Management, National Academy of Medical Sciences of Ukraine (Kiev, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2778-2463>

Tetiana Bulyk – PhD, MD, Associate professor, Associate professor Department of Obstetric and Gynecology, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: bulyk.t@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3721-8738>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8014-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202746061>

Larysa Rynzhuk – PhD, MD, Associate professor, Associate professor Department of Obstetric and Gynecology, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: doctor140101@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0516-5165>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8018-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202627617>

Maryna Hresko – PhD, MD, Associate professor, Associate professor Department of Obstetric and Gynecology, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: maryna.gresko@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9010-1574>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/D-8124-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57313850900>

Nataliya Vasylijeva – PhD, MD, Associate professor, Associate professor Department of Nervous Diseases, Psychiatry and Medical Psychology, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: vasylyjeva.nataliia@bsmu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6269-906X>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/C-1108-2017>

Mariya Velia – PhD, Assistant of the Department of Pharmacy, Bukovinian State Medical University (Chernivtsi, Ukraine).

e-mail: mariavel2308@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2241-3730>

Researcher ID: <https://www.researchgate.net/profile/Maria-Vela-26>

Scopus Author ID: <http://www.scopus.com/inward/authorDetails.uri?authorId=57224579831>

